

3. Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. — Харків: Право, 2009. — 584 с.

Мустафа Явуз

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Туреччина

Тетяна Камишенцева

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Україна

OSMANLI İMPERATLUĞU SONRASI YENİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİ EDEBİYATI VE OKUMA

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı terimi Türk edebiyatının 1923 yılından sonrasını ifade eder. Bu dönem edebiyatının önde gelen kalemlerinin çoğu şöhretlerini II. Meşrutiyet'te yapmış, Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, yeni devletin kuruluşunun şahidi olan şahsiyetlerdir. Onlar, Millî Mücadele'de Ankara'yı desteklemiş, bir kısmı bizzat savaşın içinde bulunmuş, dönemin çetin şartlarını yaşamış, aydın-halk birleşmesini sağlamışlardır.

Cumhuriyeti gerçekleştiren Atatürk, Türk aydınlarının nice zamandır bekledikleri güçlü önderdir, halk ve edebiyatçılar, onu aynı zamanda bir destan kahramanı olarak görürler. Bunun sebebi Türkçülük akımını keşfedip yeniden işlediği ve Millî Mücadele ile birleştirdiği destanlardır. O, yaptığına inanan ve tuttuğu yolda yılmayacak azimli insan özleminin bir örneği olarak Namık Kemal'den beri özlenen insandır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk için, Cumhuriyet döneminde bir kısmı edebî, bir kısmı sosyolojik ve psikolojik bakımdan çok önemli nice eser yazılmıştır.

Cumhuriyet döneminin önde gelen hassasiyeti millî heyecandır. Bu heyecan hayatın her alanını ve kurumunu etkiler. Edebiyatta da yazarların şahsî özelliklerine göre çok değişik tezahürler gösterir.

Edebiyatta kalıcılık sanat eserlerini belirleyen en önemli ölçüttür. Bu açıdan bakıldığı zaman 1960'lara kadar az çok kesinleşmiş gözüyle bakılabilecek olan kalıcı eserlere karşılık 1960 sonrasının yeni adları için aynı şey söylenemez. Türk edebiyatında özellikle Tanzimat döneminde artan ve günümüze kadar ulaşan edebiyat-politika ilişkisi, eserlerin değerlendirilmesinde de, edebiyat (sanat, güzellik) dışında ölçütler kullanılmasına yol açmıştır. Bu durum özellikle 1960 sonrası çok yaygınlaşmıştır.

Edebiyatın gelişmesinde yayımcılığın, eleştirinin ve çocuk edebiyatının da önemi vardır. Şiir Edebiyatımızda en çok sevilen yaygın türdür. Asrın başında Mehmet Emin Yurdakul "Biz Nasıl Şiir İsteriz" başlıklı şiiriyle, şiire sosyal işlev yüklerken Yahya Kemal Beyatlı "bizim bir şiirimiz varken böyle sorular sorulmazdı" der.¹ Bu iki zıt anlayış günümüze kadar etkisini sürdürmüştür.

Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, Tanzimat sonrası yenileşme hareketlerinden itibaren üç gelenekle beslenmiş ve gelişmiştir: Batı şiiri, Divan şiiri, Halk şiiri.

Batı şiiri dediğimiz en güçlü tesir, aslında başlangıçtan beri Fransız şiiridir. Ancak özellikle son yıllarda Fransız etkisine İngiliz, Amerikan ve diğer ülke edebiyatlarının etkileri de katılmıştır. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından başlayarak şairlerimiz, Fransız şiirini aslından okumuşlar ve onlardan yararlanmışlardır. Yahya Kemal'in parnaslardan hareketle kendi, şahsî şiir anlayışını geliştirmesi, Ahmet Haşim'in simbolistleri tanıtmaması, şiirimizde kuvvetli bir Valery etkisine yol açmıştır. Başarılı sanatçılar Batı şiirini bizzat okumuş, onlardan çeviriler de yapmışlardır.

Batı'ya hakim olan Dada akımının bu yıllarda bize gelmemesi, bazı yazılarda ileri sürüldüğü gibi Batı'yı çok geç takip etmemizden değil, yeni bir var olma mücadelesini yaşamamızdan kaynaklanmaktadır ve 1918 sonrası Batılı sanatçıların aksine, yazarlarımız hayata, geleceğe güvenmekte, değerlere inanmaktaydılar.

Divan şiiri (Klasik Türk Şiiri), Tanzimat'tan itibaren bütünüyle reddedilmesine rağmen, güçlü bir gelenektir. Divan şiirinin itibar kazanmasında Yahya Kemal Beyatlı'nın rolü önemlidir. Divan edebiyatının itibarî dünyası, güç anlaşılan dili, bu geleneğe karşı olanlarca daima ileri sürülmüşse de kültürlü şairler Divan şiirini tanıdıkça, ondan yararlanmışlardır. Bazı yazarlar sadece şekil ve vezin olarak onu devam ettirmeye çalışmışlar, bir kısmı ise onu -imaj dünyasını, yapısını yorumlayarak-şiirlerine katmışlardır. Yahya Kemal, Mehmet Çınarlı, Attilâ İlhan, Behçet Necatigil, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Turan Oflazoğlu, Hilmi Yavuz'a kadar ulaşan bu şairlerde şiirimizin üç geleneği de vardır.

Halk şiiri geleneği, hem şekil özellikleri ve hece vezni hem de dünya görüşü ile Cumhuriyet devrinin en besleyici kaynağıdır. Divan şiiri gibi, kendisini yaşatan şartlar ortadan kalktığı için halk şiiri geleneği de artık yaşamamaktadır.² Bu geleneğin son temsilcisi Âşık Veysel'dir.

Çağdaş Türk şiirinde bütün yazarlar kendi kültür ve yeteneklerine, tercihlerine göre bu zengin kaynaklardan yararlanmaktadırlar. Onları aynen kopya etmeye kalkışanlar, bütün taklitçilerin ortak akıbetine, unutulmaya mahkûmdurlar.

1923'ten sonra kronolojik olarak 1923-1940, 1940-1960, 1960 ve sonrası olarak kendi içinde kümelenendirilirse de kesin ayrılıklar yoktur. Zira bütün bu tarihî dönemleri idrak eden şairler kendi şiir serüvenlerinde de zamanla değişmeler gösterirler.

Edebiyat:

1. Yahya Kemal Beyatlı, Edebiyata Dair, 1971.
2. Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı IV/Çağdaş Türk Şiiri, 481-482, Ocak-Şubat 1992.
3. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c. 1-8, Dergâh Yayınevi, 1977.